

## **‘Rokers houd je niet tegen met een bordje’**

**Rotterdam wil ‘vanaf 2017 de jeugd (mee)rookvrij laten opgroeien.’<sup>1</sup> Dat klinkt ambitieus maar de afgelopen jaren had de gemeente vrijwel geen aandacht voor rookpreventie, constateert Onderzoeksredactie Tabak bij een rondgang langs 4 grote en 16 middelgrote steden. En ook nu zijn de Rotterdamse plannen weinig concreet.**

**Ties Keyzer en Irene Schoenmacker, voor Onderzoeksredactie Tabak**

De laatste dag van de kerstvakantie leent zich perfect om de kinderen te trakteren op een dagje dierentuin. Dat vinden ook de jonge gezinnen die de buggy’s over het grote parkeerterrein richting de ingang van Diergaarde Blijdorp duwen en aanschuiven in de rij voor de ticketmachines. Vandaag werkt er maar één. Terwijl ouders zich om de beurt over het beeldscherm buigen, klauteren de kinderen over de grote keien achter de automaten. Tussen de stenen liggen sigarettenpeuken. Direct naast de ticketrij omringen rokers de groene rooktegel. Sigarettenrook waaiert uit.

Begin oktober sprak regering Rutte III in het regeerakkoord steun uit voor ‘*de doelstelling om te komen tot de rookvrije generatie.*’ De gemeente Rotterdam was toen, als tweede van de vier grootste steden, al lid van de Alliantie Nederland Rookvrij - een initiatief van het Longfonds, het Koningin Wilhelmina Fonds en de Hartstichting met het doel kinderen die in 2017 worden geboren, in een rookvrije omgeving te laten opgroeien.

Veel haast maakt Rotterdam daarbij niet. In feite is ze al sinds 2011 verantwoordelijk voor rookontmoediging. Nog altijd rookt 26% van de Rotterdamse volwassenen, meer dan het landelijke gemiddelde van 23%. Volgens de gezondheidsnota Rotterdam Vitale Stad wil de gemeente dat er in 2020 ‘minder’ rokers zijn. Stappen om dat te bereiken, zoals het rookvrij maken van sportverenigingen en speeltuinen, worden niet genomen maar ‘verkend’. Een Rotterdams kind komt van voetbalclub tot schoolplein nog altijd in aanraking met roken.

### **Peuken in Blijdorp**

In maart 2017 deed de Rotterdamse Artemis Westenberg via Facebook een oproep om roken in de wachtrijen van attractieparken te verbieden. Het is naast smerig ook schadelijk, met name kinderen en longpatiënten hebben er last van. Westenberg kreeg veel gehoor.<sup>2</sup> De Club van Elf, de vereniging van de grootste 21 attractieparken van Nederland waar ook Diergaarde Blijdorp lid van is, liet weten het wachtrijroken te verbieden en stelde dat alle attractieparken verbodsbordjes zouden plaatsen. Blijdorp, dat niet of nauwelijks rijen kent, greep de gelegenheid om aan verdere maatregelen te verkennen.<sup>3</sup>

---

<sup>1</sup> Gemeente Rotterdam, ‘Rotterdam Vitale Stad’ Nota Publieke Gezondheid 2016-2020,

<sup>2</sup> RTV Rijnmond, 21 maart 2017, ‘Pretparken en Dierentuinen doen roken waarschijnlijk in de ban’

<sup>3</sup> RTV Rijnmond, 28 maart 2017, ‘Roken in pretparkrijen wordt verboden’

Een half jaar later is daar weinig van terug te zien. Door het heel Blijdorp wandelen rokende bezoekers. Vooral bij de banken naast de eetkraampjes ligt de grond vol met sigarettenpeuken, ondanks de rooktegels die op verschillende plekken in het park zijn aangebracht. Bezoekers zitten aan de eettafels tussen de kinderen te roken.

Op de muur van de uitkijkpost bij het gorillaverblijf staat een gelieve-niet-roken icoontje op de muur, van andere verbodsborden ontbreekt ieder spoor. Op de houten tafels rond de kinderspeeltuin liggen de asbakken en rookpalen vol sigarettenpeuken. Roken wordt in Blijdorp niet ontmoedigd maar gefaciliteerd.

Hoofd marketing, communicatie en educatie Astrid Kortekaas laat weten dat er vanaf het hoogseizoen niet meer gerookt mag worden bij wachtrijen, speeltuinen en dierenverblijven waar bezoekers dicht op de dieren staan. Met verbodsbordjes is het park terughoudend: *'dat hoort niet bij de continentbeleving. Gasten moeten voelen dat ze in Afrika zijn.'* Voor de grote speeltuin wordt een uitzondering gemaakt, daar komt een bordje te staan. Ook zal personeel bezoekers aanspreken, de asbakken verdwijnen. Dat deze maatregelen niet al zijn doorgevoerd komt omdat het beleid nog *'in ontwikkeling is.'*

### **Roken voor de deur**

De Hogeschool Rotterdam heeft 6 hoofdlocaties. Bij de ingangen staan verboden-te-roken borden. In 2015 scherpte de onderwijsinstelling het rookbeleid aan na klachten over het rookgedrag van studenten en personeel, die vaak pal voor de ingang stonden. Nu staan de borden op enkele meters van de gebouwen. Met groene lijnen wordt aangegeven waar er gerookt mag worden. Handhaving is aan de toezichthouders, die rokers aanspreken op ongewenst gedrag.

Aan de rand van de groene lijnen van de ingangen van de Museumpark vestiging staan twee studenten te roken. Een, die zich voorstelt als Yamal, leunt tegen het verbodsbord. Als antwoord op de vraag waarom ze recht voor de ingang staan, wijst hij op de rooktegel aan de voet van het verbodsbord. *'Hier kan je je peuk kwijt.'* Dat rokers hierdoor juist in de buurt van ingang blijven hangen, vindt Yamal ook wat vreemd.

Ook binnen de groene lijnen liggen genoeg sigarettenpeuken en om de zoveel tijd steekt er een student bij het verlaten van de schuifdeuren direct een sigaret op. Yamal haalt de schouders op: *'rokers jaag je niet weg met een bordje.'* Van handhaving hebben zowel hij als zijn mederoker nog nooit wat gemerkt.

In een reactie laat manager Integrale Veiligheid Paul Goossens weten dat de handhavingsteams, die ook als beveiligers optreden, vanwege krappe bemensing slechts 35% van het totaal aantal openingsuren kunnen surveilleren. De gemeente heeft geen actieve rol gespeeld. Volgens Goossens reageerde de gemeente in eerste instantie enthousiast, maar blijkt het *'moeilijk om (handhavings)afspraken met de gemeente te maken.'*

## **Beperkt budget**

De gemeente Rotterdam laat bij het rookbeleid na het voortouw te nemen. Volgens Kees van Veldhuizen, gemeentelijk beleidsadviseur volksgezondheid, heeft Rotterdam er de afgelopen jaren voor gekozen het *'beperkte budget'* te focussen op sporten, gezond gewicht en mentale gezondheid. De stad spendeert €15,000 aan tabaksontmoediging, hiervan gaat €8.500 naar het project Stoptober. Volgens van Veldhuizen zijn landelijke maatregelen als accijns veel effectiever.

In plaats daarvan leunt ze op initiatief van maatschappelijke instanties. Dat is er, maar in te weinig getalen om als serieuze stap naar een rookvrij Rotterdam te kunnen zien. Zo is volgens Van Veldhuizen het Plaswijckpark rookvrij en zijn er 8 sportverenigingen die vanuit zichzelf met rookpreventie aan de slag. Rotterdam telt alleen al 45 voetbalclubs en 9 hockeyverenigingen. Blijft het initiatief van onderaf uit, dan doet het resultaat dat ook. Stuiten de maatschappelijke instanties op handhavingsproblemen, dan schiet de gemeente nauwelijks te hulp.

Kees van Veldhuizen is niettemin hoopvol: *'Als je over een half jaar belt is het weer heel anders.'* Op basis van de bevindingen van Onderzoeksredactie Tabak is het lastig om dit optimisme te delen. Er is in de jaren dat de gemeente verantwoordelijk is voor het rookbeleid, te weinig resultaat geboekt om te doen geloven dat Rotterdam in de komende jaren inderdaad rookvrij wordt.

### **KADER: Onderzoeksmethode**

Om een helder beeld te krijgen van de precieze invulling die de gemeenten aan het lokale anti-tabaksbeleid geven, hebben we de gezondheidsnota's van de vier grootste en zestien middelgrote gemeenten geanalyseerd. Ook ontvingen de gemeenten een uitgebreide enquête met vragen over concrete maatregelen, subsidies en samenwerkingsverbanden met lokale partijen.

Bij Amsterdam en Utrecht interviewden we de wethouders over hun ervaringen bij de praktische uitvoer van het beleid, in Den Haag en Rotterdam de beleidsadviseurs. Daarnaast gingen we in iedere stad op reportage bij verschillende organisaties en particulieren die aangaven met antirookbeleid bezig te zijn. Ook spraken we uitvoerig met medewerkers van de Alliantie Nederland Rookvrij en toetsten we onze bevindingen bij hoogleraren en specialisten uit het veld.

### **KADER: Wat halen stopprogramma's uit?**

Gemeenten die de leefstijl van hun inwoners willen beïnvloeden, kunnen terecht bij Loket Gezond Leven, dat valt onder het ministerie van Volksgezondheid. Van de tien tabaksprogramma's zijn er bij slechts vier aanwijzingen dat ze een positief effect hebben op het rookgedrag. Een daarvan is Actie Tegengif, een internationale niet-roken wedstrijd gericht op jonge middelbare scholieren, waar ook in Nederland jaarlijks tienduizenden scholieren aan deelnemen. 'Bewezen effectief', leert een eerste blik op Loket Gezond Leven. Maar uit het onderliggende onderzoek blijkt dat het percentage rokers onder deelnemende scholieren al na een jaar nauwelijks meer verschilt van leeftijdsgenoten die niet hebben deelgenomen aan Actie Tegengif.

Zou dit de reden kunnen zijn dat beleidsmakers de nadruk leggen op andere thema's? Het lijkt bij geïnterviewden de heersende gedachte: met gezonde voeding en bewegen valt meer gezondheidswinst te behalen dan met roken. Daar is Arie Dijkstra, hoogleraar Psychologie aan de Rijksuniversiteit Groningen gespecialiseerd in verslavingen, niet van overtuigd: *'De slagingspercentages zijn binnen alle preventiethema's laag, bij overgewicht nog wel lager dan roken.'* Volgens hem gaat het dan ook vooral om een gevoelsmatige winst. *'Rokers hebben pas succes als ze volledig stoppen. Wanneer je iets vaker beweegt of iets gezonder eet, heb je toch al het gevoel dat je vooruit gaat.'*

### **KADER: Hoe staat het elders?**

Van de grootste vier Nederlandse gemeenten zijn Amsterdam, Den Haag en Rotterdam lid van de Alliantie Nederland Rookvrij. Utrecht staat op het punt lid te worden. Amsterdam heeft als enige stad een aparte tabaksnota en zet inmiddels voorzichtig de eerste stappen op het rookvrije pad, maar de plannen staan nog niet bol van de ambities.

Ook bij de middelgrote gemeenten blijft het onderwerp op de plank liggen. Er is geen geld (Almere), of het accent van het beleid ligt op bewegen (Apeldoorn). De gemeente Haarlem vroeg ons het onderzoek uit te stellen tot er concrete resultaten zijn. Andere gemeenten als Eindhoven en Breda hebben geen rookbeleid, of reageerden helemaal niet (Den Bosch, Maastricht, Zwolle). Bovendien heeft het merendeel (15 van de 20 gemeenten) van hen zich nog steeds niet aangesloten bij de Alliantie Nederland Rookvrij.

## Overzichtstabel G20 gemeenten

Voor het onderliggende bestand met toelichtingskader, zie Excel bestand mail.

Gemeente	Tabaksnota	Rookbeleid	Alliantie NR op 1-1-2018	% Rokers (18+) in 2016
Amsterdam		Ja, enige urgentie		27%
Rotterdam		Ja, geen urgentie		26%
Den Haag		Ja, geen urgentie		25%
Utrecht		Ja, geen urgentie		23%
Eindhoven		Nee, geen rookbeleid		21%
Tilburg		Ja, geen urgentie		23%
Groningen		Ja, enige urgentie		28%
Almere		Nee, geen rookbeleid		17%
Breda		Nee, geen rookbeleid		20%
Nijmegen		Geen respons		23%
Apeldoorn		Ja, geen urgentie		21%
Haarlem		Geen medewerking		23%
Enschede		Nee, geen rookbeleid		21%
Arnhem		Nee, geen rookbeleid		25%
Amersfoort		Geen medewerking		19%
Zwolle		Geen respons		20%
Leiden		Nee, geen rookbeleid		20%
Zaanstad		Geen respons		24%
s Hertogenbosch		Geen respons		22%
Maastricht		Geen respons		23%